

Handboksförslaget

Fram till den 15 maj i år är remissfönstret öppet för kommentarer och synpunkter på det föreliggande handboksförslaget. Det är en bred remiss det handlar om. Alla kyrkoråd, domkapitlen och stiftsstyrelserna samt en grupp övriga remissinstanser har inbjudits att komma med sina synpunkter. SPT har de senaste numren publicerat mycket material kring handboksförslaget. Och det är naturligtvis av stor vikt att många svarar, helst utan att använda formuläret med kryssalternativ. Det är också möjligt för enskilda att skicka in synpunkter.

En nytillsatt revisionsgrupp med biskop Esbjörn Hagberg som ordförande ska gå igenom remissvaren och bearbeta handboksförslaget, och detta är tänkt att ske under kommande höst och vinter. Enligt planerna ska skrivelsen från kyrkostyrelsen till kyrkomötet vara klar i juni 2017. November 2017 ska sedan beslut tas av kyrkomötet, är det tänkt. En ny handbok kan då tas i bruk påsken 2018.

När denna plan presenterades såg allt så bra ut. Datum var fastställda, ordningen klar, godkänd av kyrkostyrelsen. Men frågetecknen börjar hopa sig. De synpunkter som förts fram i SPT är inte enbart positiva. Och nu börjar remissvaren komma in och bli offentliga. Kungliga Musikaliska Akademin, som är en kvalificerad och tung remissinstans, har kommit med sitt svar, dagtecknat den 1 april. Det som framkommer i det svaret är dock fjärran från det skämtsamma. Liksom remissvaret på handboksförslaget 2012 avvisar akademin 2016 års handboksförslag. På sin hemsida presenteras förslaget under rubriken: *Gör om och gör rätt* – <http://musakad.se/nyheter/nyheter/goromochgorratt.1058.html>.

I det korta svaret hopas de kritiska synpunkterna. Akademin inbjöds i arbetet på det nu aktuella förslaget, och man summerar: *Den insyn i processen som vårt deltagande möjliggjorde stärkte tyvärr bilden av ett arbete helt utan vägledande principer och med ett ofta slumpartat fokus på enskilda detaljer och rena infall.*

Tre slutsatser eller rekommendationer avslutar akademins svar: för det första att tidsplanen för antagande av en ny handbok slopas, för det andra att ett genomgripande arbete med den äldre musiken i handboken inleds, och för det tredje att principen om ett fritt musikval till stadfästa texter tillåts gälla med omedelbar verkan.

Akademins remissvar väcker frågor, framförallt denna om varför man på kyrkokansliet inte kunnat ta till sig den kritik som akademien levererade i 2012 års remiss. Det är uppenbarligen så att det sätt man valt att arbeta på inte heller denna gång lett till ett godtagbart resultat – i varje fall inte musikaliskt.

Kyrkohandboken är dock mer än musik. Den har en svensk språkdräkt och ska gestalta ett teologiskt innehåll. När det gäller den svenska språkbehandlingen har Svenska Akademien aviserat att den kommer med ett yttrande i början av maj. Det är många som efterlyst detta. 1986 års handbok är knappast känd för sin språkliga klarhet, och det nya förslaget är i det avseendet snarast sämre. Det svåra i handboksarbetet är att vara enkel utan att bli platt och att inte gå ner sig i allmänningens trask. Om Svenska Akademien kan hjälpa Svenska kyrkan i detta, är det mycket välkommet.

När det gäller det teologiska finns ingen teologisk akademi, som kan göra en övergripande bedömning. Ansvar för den teologiska granskningen vilar i första hand på biskoparna, men ingen som är teologiskt kunnig kan undandra sig sitt ansvar för helheten.

Den måttstock som skulle gälla för den teologiska granskningen är vår kyrkas bekännelse och tradition. Dit hör den heliga Skrift, de fornkyrkliga trosbekännelserna – och då inte enbart deras ordalydelser utan hela den bekännelsebildning som ligger bakom och under den språkliga gestalt de slutligen fick. Till detta kommer den lutherska traditionen, i synnerhet den Augsburgska bekännelsen och till sist även det man kan kalla den ekumeniska traditionen, d.v.s. den samsyn mellan kyrkorna som ligger bakom t.ex. BEM-dokumentet.

Teologiskt finns flera olika sammanhang som borde granskas. Det första och viktigaste gäller sättet att benämna de olika personerna i den heliga Treenigheten. Som bekant försöker man i handboksförslaget undvika att kalla Gud för Fader och Jesus för Herre och Son. Det går naturligtvis inte helt och hållet, men om man jämför det föreliggande förslaget med tidigare handböcker är tendensen klar och tydlig. Att kalla Gud för vår Fader och hans Son, Jesus Kristus för vår Herre har blivit mycket mindre frekvent. Samstämmigheten, kongruensen mellan det sätt man talar om Gud och Jesus i våra olika bekännelse dokument, framförallt då Bibeln och de fornkyrkliga bekännelserna, och i handboksförslaget är mindre än tidigare. Bakom denna förändring ligger föreställningen att om man inte kallar Gud för Fader, så bleknar denna beteckning på Gud så småningom bort och man blir då inklusiv i sitt språkbruk. Vad man i själva verket åstadkommit är att Gud blivit mer opersonlig. Han blir en kraft, en idé och inte en person.

Det finns också en oklarhet i hur den helige Ande benämns. I trosbekännelserna, den apostoliska och den nicenska, kallas den tredje personen i gudomen för *den helige Ande*. På övriga ställen i handboken kallas den helige Ande för *den heliga Anden*. Detta förändrade språkbruk brukar försvaras med hänvisning till Bibel 2000. Det man gör är att man bygger in en oklarhet kring den helige Ande i handboken, också här en förskjutning från det personliga i riktning mot en opersonlig kraft.

Ett frågetecken måste också sättas inför den mångfald alternativ som finns i förslaget. Alla dessa alternativ gör att högmässan kan firas på vitt skilda sätt, med traditionellt *Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus* och *Agnus Dei*, eller med bearbetningar av dessa moment som ligger långt från förlagorna (om man nu inte helt enkelt låter dem utgå, som i 1986 års söndagsgudstjänst). Alla dessa temamässor som konstruerats i församlingarna, med Allhelgonamässan i Stockholm som förebild, gör att idealet om en gemensam gudstjänstordning för Svenska kyrkan bleknar bort. Hur man ska hantera all denna mångfald är inte alldeles givet. Kanske man kunde tänka sig att mässans ordinarium (*Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus* och *Agnus Dei*) blir fasta moment med få textalternativ, och att högmässans övriga moment (med undantag av nattvardsbönen och Välsignelsen) får utformas lokalt. Man kan också tänka sig att de församlingar som vill fortsätta att använda 1986 års handbok, tillåts göra detta. Det som är viktigt är att människor kan känna igen sig i högmässan från församling till församling och där är högmässans fasta moment avgörande.

Handboksarbetet är med andra ord långtifrån slutfört. Det som nu kan göras är att var och en som tycker det är viktigt med hur man firar gudstjänst i framtiden, sänder in sina synpunkter till kyrkokansliet i Uppsala.